

МИХАЈЛО КОСТИЋ
ДРАГОЉУБ МИЛАНОВИЋ

КОРАЋИЧКА БАЊА

Прилог проучавању балнеотуристичких локалитета

У долини Алинца, у дну младеновачког басена, Кораћичка Бања је у југоисточној подгорини планине Космај (Велики Космај 628 м). На десној страни Алинца (Кораћичког потока), притоке Луга, Бања је у крај пута Младеновац — Космај.

У сливу Јесенице, на тлу северне Шумадије, и пределу Космај, Кораћичка Бања је, према Младеновцу и Београду, у ужем и ширем приградском размештају. Од првог града удаљена је 2,5, а од Аранђеловца 34 км.

С Младеновцем, важном саобраћајном раскрсницом, у који се долази погодним везама из пет комуникативних праваца, Кораћичка Бања је, на релацији Кораћица — Младеновац, у свакодневној аутобуској вези са десет полазака. У туристичкој сезони, од 1. маја до септембра, у ову бању се може стићи и преко аутобуске линије Младеновац — врх Космаја, као и друмским кружним правцем од Крагујевца.

ПРИРОДНЕ ОСОБЕНОСТИ

Геолошка грађа терена на сектору Кораћичке Бање је различитог састава. Серпентинска маса, у једној узаној зони правца север — југ, изграђује корито и источну страну десног изворног крака потока Алинца. Један њен део обухвата леви изворни крак тог потока и пружа се ка југу, дуж потока, до испод сеоске чесме зване „Граб“. Ова серпентинока маса је окружена седиментима горње креде, поглавито кречњацима. Сенонски песковити лапорци и глинци са местимичним интеркалацијама бречастих кречњака у селу Кораћици могу се проматрати у потоку Станке. У том потоку, у Јовичком крају села Кораћице, откривени су и шкриљави глинци и графитични аргилошисти.¹⁾ У селу Кораћици документовани седименти сармата леже преко кредних кречњака.²⁾

Кораћичка Бања је у раседној зони која дели кораћичку краљушт од космајско-ропчевске краљушти. У њој је ко-

рађичка краљушт означена серпентинском зоном дуж потока Алинца.³⁾

Положај серпентина, који је вероватно палеозојске старости, је тектонски. На више места испросецан је магматским лампрофирским жицама. Серпентин је већином тектонски смрвљен а лампрофир јако трошан. По С. М. Луковићу (1958) и горњокредни слојеви у потоку Станке су вертикални или врло стрмо (око 80°) падају ка западу.⁴⁾

У младеновачком басену рељеф термалног рејона Корађичке Бање обликован је плитком долином Корађичког потока и подбрежјем Космаја. На корађичкобањском сектору, младеновачки басен има изразито уравњено дно.

Сл. 1. — Локација Корађичке Бање (Размер 1 : 50.000)

На овом терену, у дислокационој зони, из велике дубине пробивају се гасови од којих се неки растварају у води и концентришу у лежишта минералних вода.⁵⁾ Ова лежишта минералних вода, у одређеној геолошкој средини, хране природне и вештачке изворе. Од првих је врло познат извор Павловац, код истоименог манастира. Каптиран је у самоизливајућу чесму.

Корађичкобањска вода потиче из артешких водоносних хоризоната. Како је за младеновачки басен карактеристична „блоковска“ структура терена, поједини водоносни слојеви нису међусобно повезани те су и издани у њима изоловане. Према пијезометријском нивоу, ове издани имају субартешки карактер.⁶⁾ Термална вода Ко-

раћичке Бање потиче из више таквих издана са дубине 180 до 207 метара.

Водоиздашност Кораћичке, као и Селтерске минералне воде, временом се почела смањивати. Она је изгосила преко 1 лит/сек да би спада испод 0,3 л/с. Узроци смањења издашности вероватно су исти као и код младеновачкобањске воде, понајпре зачепљивање бушотине.⁷⁾ Због тога је сондирана нова бушотина. Бушењем, које је извршено иза отвореног базена до 164 метара, пронађена је минерална вода, али нова бушотина није опремљена за експлоатацију. Ипак, минерална вода се искоришћава и за пиће, али је чесма са самоизливајућом водом на једној лули малог протока и са прекидима у истицању.

Ова минерална вода имала је температуру 28^oЦ, а сада се креће око 25^oЦ. Са овом температуром кораћичкобањска вода је субтермална (20—37^oЦ), а са терапеутског гледишта припада хипотермама (20—34^oЦ). Повишена температура, с обзиром на дубину изданских вода, је у вези са геотермским ступњем младеновачког терцијарног терена који је релативно мали, тј. с дужином температура у њему релативно брзо скаче. Његова средња вредност износи 11.59 м и тумачи се угљенитошћу терена, хемизмом који се врши у угљеним слојевима поглавито на пиритима.⁸⁾

Прва хемијска анализа кораћичкобањске воде извршена је 1895. године. По њој је ова вода увршћена у ред алкално-киселих муријатичних вода, које се одликују малом количином алкало-земних метала.⁹⁾

До проналаска младеновачкобањске (1898. год.) кораћичка минерална вода је била позната као најбогатија са сољу — натријум хлоридом (NaCl 0,528 гр).¹⁰⁾ Међутим, иако је младеновачка минерална вода имала 5.866 а из Кораћице 1.076 грама сувога остатка, однос количине хлорнатријума и алкалних карбоната скоро је исти. У обе су ове воде главни саставни делови хлорнатријум и алкални карбонати. У сувом остатку кораћичкобањске воде има на 50% хлорнатријума и на 40% алкалних карбоната и свега око 10% остаје на остале саставне делове.¹¹⁾

Према савременој хемијској анализи, коју је објавила Н. Димитријевић (1975), минерална вода Кораћичке Бање по садржају главних јона је хидрокарбонатно-хлоридно-алкална вода.¹²⁾ За ову бањску воду још нису објављени потпуни резултати садржаја микросолемената. Вероватно је да међу главним микрокомпонентама преовлађује литијум, јер је познато да се знатан део литијума и рубидијума у свету добија из сланих вода и њихових талога.¹³⁾ По томе, према геохемијско-генетским карактеристикама, ова вода би припала минералним водама „шумадијског типа“ које се третирају као „вулканске воде“ са повећаним концентрацијама пре свега литијума и рубидијума.¹⁴⁾

Према резултатима о мерењу радиоактивности, које је извршио Институт за медицину рада и радиолошку заштиту „Др Драгомир Карајовић“ из Београда 1975. године, кораћичкобањска вода с

обзиром да садржи радиоактивних компонената у дозвољеним границама, по радиолошким карактеристикама може се употребљавати за лиће.¹⁵⁾

Према испитивању *Н. Димитријевић* (1975), гасни састав минералне воде Кораћице карактерише азот (N_2 96,48% за пр.), док кисеоника нема, а угљендиоксид се јавља као примеса (CO_2 2,00% за пр.). Међутим, концентрација племенитих гасова у овој води је знатна, што указује на њихово формирање у серијама палеозојске старости. Карактеристични односи указују на повишен садржај He (0,1730% за пр.) у минералној води, а квантитативни односи He и Ar указују на знатну апсолутну старост ових вода, која износи преко 3 милиона година.¹⁶⁾

Имајући у виду да је однос количине главних хемијских састојака скоро исти код Кораћичке и Младеновачке минералне воде, може се рећи да је, као младеновачка, и кораћичкобањска вода задржала своју вредност којој доприноси и присуство олигодинамичких елемената.¹⁷⁾

По начину коришћења природних фактора, Кораћичка Бања припада слободном здравственом туризму. Она нема организовану здравствену службу те, за време боравка, болесници не користе лекарску ни друге видове медицинске помоћи. Лечење купањем обавља се једанпут дневно у уобичајеном трајању од 20 минута.

Кораћичка Бања је позната понајвише по корисном дејству код лечења неких реуматичних и стомачних обољења и хроничних обољења органа за дисање.

ПОСЕБНЕ ПОГОДНОСТИ

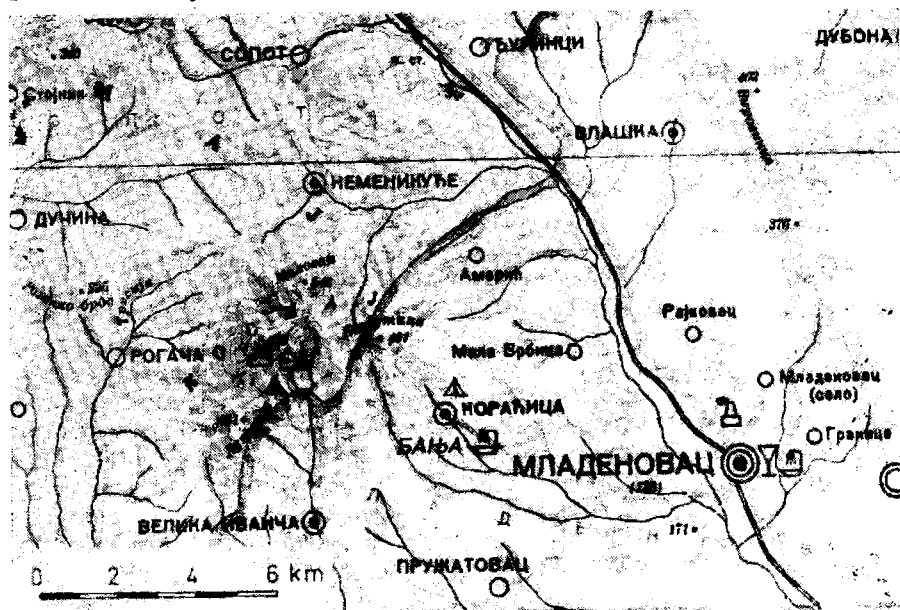
У подгорини Космаја, на приградском положају, у суседству бање „Селтерс“ и наблизо Марковачког језера, Кораћичка Бања својим размештајем на младеновачком простору пружа угодне услове боравка с посебним регионалним садржајем разноврсних мотива и знаменитости.

Термални рејон Кораћичке Бање обухвата око 3,5 ха површине, од чега је 1 ха под шумом. Међу шумским дрвећем станишта преовлађују храст и цер. Млада парк-шума, на пошумљеном земљишту од 0,5 ха, је понајвише под тополом, багремом, црним бором и јелом. На кораћичкобањском простору очувано је неколико храстова старих преко 100 година.

У рејону Кораћичке Бање, на подбрежју Космаја, разноврсна шумска и парковска вегетација, доброг склопа и развоја, изразит је чинилац микроклимата. Отуда се у овој бањи са низијским прожимају окрепљујући упливи висинског поднебља. Са чистим ваздухом обогаћеним озоном, у подпланинском амбијенту зелених површина предодређеном за одмор и психофизичку рекреацију, иако на низијском положају Кораћичка Бања се одликује удруженим термализмом и климатизмом.

Окружујућа и надкриљујућа планина Космај, сем за здравствени туризам, од значаја је и по неколиким другим условима одређујућим за садржајни боравак. Њен особени природни потенцијал на гласу је још од праисторијских времена.

С погледом на рудно богатство Космаја треба нагласити, да је оловно-цинкано лежиште на Космају епитенетско, субвулканско хидротермално лежиште са извесним обележјем једног мезотермалног лежишта.¹⁸⁾ Обликован претежно рељефом мирне пластике, Космај се одликује плећатим падинама мањег нагиба. Ове „благе падине“ пружају повољне услове и за зимске спортове. Космај је по највише познат по теренима на којима се врше припреме за смучарска такмичења. Током летње туристичке сезоне космајски рекреативни аспекти и могућности обогаћују боравак и у Кораћичкој Бањи и чине га врло привлачним. Тада, бројни бањски посетиоци одлазе на извор Павловац, на атару Кораћице код истоименог манастира, чија се вода сматра веома здравом и лековитом а то је потврдила и хемијска анализа.¹⁹⁾

Сл. 2. — Размештај Кораћичке Бање на сектору Младеновац — Космај

Планина Космај је атрактивна и по естетици природних пејзажа. Њих чине: шуме, ливаде и пашњаци. Ова „питома“ планина, пуна сликовитих лепота, обрасла је раскошном листопадном гором, а бориње преовлађује у потесима покрај путева и смештајних објеката. У њиховој близини налази се на цветне ливаде и бујне пашњаке. Рекреативне шетње космајским стазама предузимају се готово по целој планини. Она посебно привлачи посетиоце и због могућности

спортског лова. Подручје обилује ловиштима, нарочито срна, фаза-на и зечева.

Космај, за који је Кораћичка Бања органски везана, привлачи пажњу и по својим културно-историјским знаменитостима. С тим у вези ваља најпре истаћи, да ороним „Космај“ припада групи келтско-римских назива. Док у називу ове планине први део (**Кос**) значи шума и чест је у Ирској и Галији, други део представља прединдоевропско **мај** — планина, при чему је вероватно дошло до романизирања са грцизирањем те би значење могло да буде „шума богиње Маје“. Римљани су друидски тип „Космај“ прилагодили стилизованом митологији у којој се огледа дивинација. Тако је Космај добио значење „станиште богиње Маје“.²⁰⁾ У време доласка Римљана у нашу земљу на овој планини становали су Скордисци, који су били остатак Келта, рудара. Они су названи по Космају или Руднику које су стари народи сматрали једном планином.²¹⁾ У античко доба Космај је постао аутономна област царских рудника. Овим областима су за рачун цара управљали прокуратори, припадници витешког стајежа.²²⁾ Рудничка територија Космаја, у атару Баба, Губеревца и Стојника, добила је изузетну важност за време римског цара Марка Аурелија. Космајски Аурелијев рудник звао се по њему *Metalla Aureliana*. Првобитно име, *Metalla Aureliana*, временом је скраћено у *Aureliana* како се звало једно космајско утврђење које је византијски цар Јустинијан у VI в. обновио.²³⁾

Од остатака доантичког и староантичког рударства са рудишта Космаја, познат је и пругасти камени чекић, рударска алатљика који одговара хаљштатској епоси, нађен у Стојнику. Према сачуваним траговима у космајским рудницима обављали су се „најграндиознији рударско-топионичарски радови у нашој држави“. Они су оставили на површини од скоро 5 км² такве трагове, каквих нема ни на једном старом рудишту Југославије. По В. Симићу (1951) на овој, релативно малој површини, нагомилане су огромне количине троске, какве су се у Европи могле видети само код Лауриона у Грчкој. Количина троске процењена је 1895. године на 1,049.653 т.²⁴⁾ Знатнији остаци „рудокопње оловне око Стојника“ постојали су и у прошлом веку. С. Ј. Павловић је 1848. године, на том сектору Космаја, пронашао „водени канал, који је топионице с водом снабдевао“.²⁵⁾

И у српско средњовековно доба Космај је на особитом гласу. Из тог времена потиче више сакралних објеката од којих су најпознатији манастири Павловац и Тресије.

Манастир Павловац је саграђен у првој четврти XV века.²⁶⁾ Манастирска црква припада моравској школи.²⁷⁾ Њена је основа у облику триконхоса. Конхе су опоља петостране. Има и припрату, сазидану у исто време, када и црква. Деспот Стефан Лазаревић (1389—1427) је једно писмо од 21. новембра 1425. г. Дубровнику писао у „Павловцима“. Међутим, мада је овде, несумњиво, био и ловачки замак деспотов,²⁸⁾ ктитор манастира је неки његов властелин. Од деспотове властеле потичу бројни манастири који су грађени упоредо са зидањем Ресаве. Мисли се да је у деспотовини било чак

на две хиљаде цркава и манастира у време њеног највећег процвата.²⁹⁾

Манастир Павловац је рестауриран.* Систематска археолошка ископавања са циљем истраживања целог манастирског комплекса започета су 1973. године. Ново откривени објекти манастирског комплекса су судећи по начину градње и карактеристикама камене пластике настали истовремено са црквом и могу се датовати у прву четвртину XV века.³⁰⁾

Код манастира Павловца је споменута чесма Павловац са култном и лековитом водом. Садашњу чесму, као колективни задужбински хидротермални објекат, подигло је становништво Кораћице. У склопу споменичког комплекса Павловца, и ова је чесма под заштитом државе.

С погледом на ове културно-туристичке објекте, вредно је истаћи да у топонимији села Кораћице постоје називи који потичу од средњовековних црквено-феудалних односа. Наиме, један од три насеобинска краја зове се **Павловац**, а најстарији кораћички крај (Јовићки) дели се на **Прњавор**, који се граничи с Павловцем, и Селиште (Стару Кораћицу). Према овоме може се рећи, да је црква имала свој прњавор (засеље на манастирском земљишту) у чијој је близини било село. Оно се као насељено место и у XVIII веку понајвише звало Павловац, како се спомиње и 1735. године. Тек за Кочине крајине (1788—91. г.) име се Павловац за насеље не спомиње већ данашње.³¹⁾

Манастир св. Арханђео-Треотије је по предању задужбина деспота Стефана Лазаревића, коме се приписује ктиторство још једног космајског сакралног објекта — „Кастаљана“. Црква је обновљена

* Римски археолошки материјал пронађен је и код манастира Павловца и у самом манастиру. Један саркофаг, исклесан од кречњака и на спољним странама украшен гирландама, налазио се у непосредној близини цркве, код извора, а једна надгробна стела била је уграђена у источни део јужне фасаде, где је својим наличјем чинила лице зида све до 1967. године (Д. Мадас: *Радови на цркви манастира Павловца*, Саопштења VIII. Републички завод за Заштиту споменика културе, Београд 1969, стр. 189—191).

У новообјављеном делу »Inscriptions de la Mésie Supérieure«, I, које се појавило када је овај наш рад био у штампи, детаљно се говори о подручју Космаја у античко доба, као и о надгробној плочи од сивкастог кречњака (150 x 70 x 15 cm) у Кораћици. На карти Космаја означена је код манастира Павловца некропола. Аутор текста С. Душанић, износећи да нису позната имена римских рудника на Космају и Руднику, оспорава и тумачење самог назива „Космај“. Он претпоставља да је словенског порекла („космаџ“ — „шумовит“) (М. Мirković — S. Dušanić: *Inscriptions de la Mésie Supérieure. Vol. I, Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de philosophie de l'Université de Belgrad*, Beograd 1976, 95 и нап. 2 на истој страни, 140—141 и карта уз с. 113). Поменуто мишљење, по нашем схватању, је савим неприхватљиво јер не узима у разматрање важне културне функције регионалних термалних и псеудотермалних појава из предримског времена. Уз то, како је већ указао М. Павловић, „врло стару базу“ cos, са некадашњим значењем „шума“, која је изразито карактеристична за келтске зоне нарочито у Француској а јавља се и у нас као op. *Космај*, наилазимо такође у Црној Гори, затим у Херцеговини (М. Павловић: *Mikroglotske mikroanalize i balkanistička onomastika*; Јужнословенски филолог, књ. XXIX, св. 1—2, Београд 1972, с. 12).

1709. године и представљала је једнобродни храм са споља пространом олтарском абсидом.³²⁾ Поново, из основа, сасвим лоше рестаурирана је 1940. године. Тада је измењена и диспозиција основе, а озидано је и кубе које на првобитној цркви није постојало. „Од првобитне грађевине остао је само доњи део зидова од великих притесаних квадера шупљикавог кречњака.“ Крај цркве постоји фрагмент једне једноставне розете.³³⁾

Сем средњовековних, на Космају се налазе и више споменика из новијег времена и народноослободилачке борбе и револуције. Међу њима је познатија спомен костурница на белом камену и нарочито споменик борцима Космајског одреда. На Космају је, као што је познато, оформљен космајско-посавски партизански одред, који се борио непрекидно против окупатора и његових слугу све до Ослобођења.

Саобраћајно лако приступачни и сконцентрисани на мањем простору, споменици Космаја имају важну друштвено-историјску улогу. Стога је пројектована изградња културно-туристичког центра са средиштем на комплексу Павловца. Његовом пуном реализацијом туристичка функција Кораћичке Бање стећиће нову димензију и увећати свој значај.

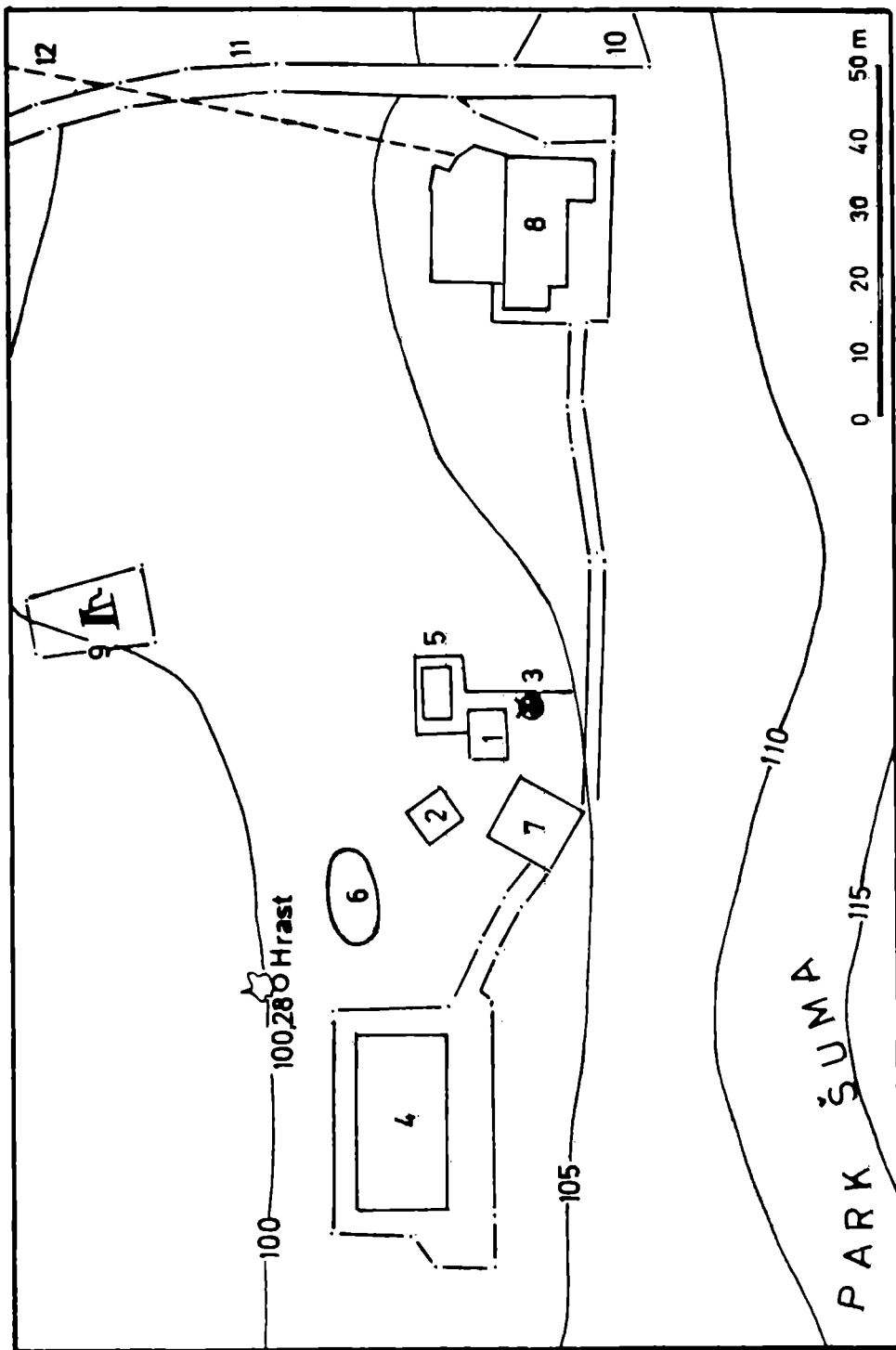
ПОСТАНАК И ГЕНЕЗА КОРАЋИЧКЕ БАЊЕ

Иако је, као и Младеновачка, једна од најмањих бања Србије, Кораћичка Бања се током свог испрекиданог осамдесетогодишњег егзистовања различито развијала. Њену генезу карактеришу три развојне етапе. Прва обухвата период од 1896. до 1912. године, друга од 1920. до 1947., а трећа од те године до данас.

Како је познато, Кораћичка минерална вода је пронађена 1895. године бушењем артешког бунара ради истраживања угља.³⁴⁾ Благодареди повољном географском положају младеновачког угљеног басена, који захвата око 25 кв км, од последње деценије прошлог века па кроз седамдесет година покушавали су разни људи и друштва, наша и инострана, да пронађу угљ.³⁵⁾ Уместо њега, на атару Кораћице, пронађена је минерална вода.

Ова лековита вода нађена је на имању *Стевана Војиновића*, земљорадника из Кораћице. Он је имао повише данашње бање, где му је била ливада, колибу и стају за стоку. Бушење је вршено испод колибе, до дубине од 207 метара, доклегод млака минерална вода чије почела истицати у знатној количини. Као физички радник бушење је вршио *Мијаило Живојиновић* из Кораћице.

Сл. 3. — Ситуациони план Кораћичке Бање. 1. Старо адаптирано купатило; 2. Новоизграђено купатило; 3. Чесма са минералном водом; 4. Отворени рекреативни базен; 5. Мали дечији базен; 6. Монтажни дечији базен; 7. Централна зграда; 8. Хотел-ресторан са терасом; 9. Водоводна станица; 10. Паркинг; 11. Прикључни пут; 12. Т. Т. линија.

Да би задржао сондиране цеви, ради експлоатације минералне воде, Стеван је, по тврђењу његовог унука *Негована Војиновића* бившег власника Кораћичке Бање, исплатио извођачу радова награду у злату. Он је убрзо направио дашчано купатило са три плехане каде, а затим се уортачио са *Миком Борђевићем*, власником млина из Младеновца, и подигао веће купатило са 12 плеханих када. За време првог светског рата, Аустријанци су порушили бању.

У другој етапи, за старе Југославије, *Александар Војиновић*, син Стевана, направио је ново дашчано купатило са 6 када: 3 плехане и 3 емајлиране. Године 1928., он је озидао зграду купатила са 6 белих емајлираних када. Дашчару дотадашњег купатила пренео је наблизо куће, изнад бање, где и сада стоји и користи се за оставу, а раније је један део служио као млекар док је у другоме била кухиња. У 1935. години Александар је подигао мањи базен (6 x 3 м, дубине 1,20 м) озидан бетоном, као и кабине за свлачење. Овај је базен пуњен минералном водом. Минерална вода, температуре 28°C, употребљавала се за лечење пићем и, догрејана у казанима, за купање. Купање је наплаћивано 6 динара.

После другог светског рата, као приватна Кораћичка Бања је радила до 1947. године. Те године бању је преузела Општина у Младеновцу.

У трећој етапи, у друштвеној својини, најпре је оформљен бањски рејон. Године 1960. од ранијег власника заменом је узето око 3 ха земљишта на потесу термалног купалишта, од чега око 1 ха под шумом. *Негован Војиновић*, син поменутог Александра, добио је обрадиво земљиште приближне површине поред куће, чиме је проширио окућницу.

Народни одбор младеновачке општине је Кораћичку Бању доделио Угоститељском предузећу „Космај“. Оно је 1961. год. саградило мањи хотел са терасом и већи отворени базен обложен плочицама. Извршена је потпуна оправка старе купалишне зграде и малог дечјег базена. За ове радове утрошено је око 23 милиона динара.³⁶⁾ Изграђен је и асфалтни пут Младеновац — Кораћичка Бања, који је доцније продужен до Космаја. Године 1971. бања је, сем хотела, припала Стамбеном предузећу „Младеновац“.³⁷⁾

У 1973. и 1974. години, Комунално предузеће за одржавање зграда и станова „Београд“ — погон за занатске радове и одржавање зграда и станова „Младеновац“ у Младеновцу адаптирало је бањску зграду у којој су монтирани бојлери. Изграђено је и ново купатило са 6 када такође опремљено бојлерима, а затим комбинована зграда са санитарним чвором, чекаоницом, гардеробом и кабинама за пресвлачење посетилаца отвореног базена. Комунално стамбено предузеће је још реновирало и довршило отворени базен. Оно је 1976. године монтирало пластични базен за одраслију децу, а мали базен намењен је пионирима. Базени се пуне водом из градске водоводне мреже. Вредност ових објеката износила је преко 160.000.000 ст. динара.

ФУНКЦИЈЕ И ТУРИСТИЧКИ ПРОМЕТ

Балнеотуристичка афирмација и промет, током послератног развоја, били су условљени углавном изградњом и уређењем термалних и рекреативних објеката.

Како је речено, у првој етапи рада, Кораћичка Бања је била примитивно сеоско купалиште искључиво здравствено-лечилнише и хигијенске функције. Сопственик је пуштао „сељаке да се купају ради лечења и чистоће“. Дневно се обављало око 50 купања.³⁸⁾ Међутим, већ од 1935. године, изградњом дечјег базена који је пуњен минералном водом, појављује се први наговештај рекреативно-туристичке функције. По њему, Кораћичка Бања је била нарочито позната, јер су у сеоским бањама старе Југославије рекреативни термални објекти били раритетни.

Од 1961. године, са изградњом отвореног базена за купање одраслих, рекреативно-туристичка функција постаје водећом функцијом чији се значај стално увећава. Овај базен чим је изграђен представљао је „заиста велику туристичку атракцију“.³⁹⁾ Кораћичка Бања је убрзо постала привлачно летовалиште и излетиште, а затим и транзитно место.

С обзиром да је на Космају, системом савремено обликованих вила и викендица, уређен планински регион са кућама за одмор, у боравишном туризму преовлађују болесници на бањском лечењу, а у реализацији већих економских доходака посетиоци рекреативног комплекса.

Главна сезона у Кораћичкој Бањи почиње 1. јуна и траје до краја октобра. Бањска купатила тада добијају око 50 кубика минералне воде за 24 часа. И поред инфлационе валоризације, цене су приступачне што доприноси, према расположивим капацитетима, релативно знатном промету. У 1974. г. купање у кадама плаћало се 10, 1975. г. 15, а у 1976. г. 17 динара. Дневно, у турама од 30 минута, окупа се у кадама 120 до 150 болесника. У годишњој сезони оствари се око 15.000 термалних купања. На одржавању бањских зграда и у купатилима уполасно је два радника.

Термални посетиоци су углавном из оближњих села: Врбице, Крсне, Ковачевца, Пружатовца, Иванче, Јагњила, Маскара. Из удаљенијих места срећу се болесници и из: Панчева, Ковина, Београда, Ниша, Лесковца, Загреба. Они бораве у смештају домаће радности села Кораћице и Младеновцу или на Космају у кућама за одмор и хотелима.

Кораћичка Бања има и сталне посетиоце који годинама долазе и задовољни су лечењем и тежих обољења. Посетиоци на лечењу из оближњих насеља већином су термални мигранти. Они долазе моторним возилима и после купања враћају се. Мањи број сопственика кућа за одмор на Космају, свакодневним доласком, такође се лечи у овој бањи.

Рекреативни боравак постаје важна одлика сеоског туризма Кораћице. У њој, пошто на Космају нема рекреативних базена за

купање, угодан и јефтин годишњи одмор проводи, делимично или потпуно, становништво моравских градских насеља, а нарочито Младеновчани, Београђани и отсељени Кораћичани. У Бањи је привремено кампинг-терен са неколико дрвених кућица и игралишта за кошарку и одбојку.

Излетнички туризам је значајна функција промета. Произилази из поставке географског размештаја по којој је, у подгорини Космаја, Кораћичка Бања, увек испуњена чистим ваздухом шумског даха и свежине, довољно близу Младеновца да је град оживи својим динамизмом и довољно далеко да јој не смета градском буком и токовима.

Како је речено, рекреативне објекте у Кораћичкој Бањи чине три отворена базена који се пуне водом из младеновачке градске водоводне мреже. Велики базен прима око 550 кубика, а пластични око 50 кубика воде. Купање у базену за одрасле коштало је 1974. г. 5, 1975. г. 6, а 1976. године 9 динара. У децембру базену купање се плаћало 1974. г. 2,5, 1975. г. 3, а 1976. године 5 динара. Дневна посета купача у базенима креће се од 400 до 600, а о викенду до 1000 купача. Током сезоне на базенима послује 3 радника. Најбројнији купачи су Младеновчани, а затим „викендаши“ са Космаја и Београђани.

Ресторан „Снек бар“ — Кораћичка Бања располаже у ентеријеру са 80, а на тераси преко 200 седишта. Отворен је преко целе године: током лета од 7 до 24, а у остало време од 9 до 24 часа. Ресторан има роштиљ, своје специјалитете (погачице са кајмаком, предјела и др.) и музику. Организује свечаности (свадбе, банкете) и приредбе. Упошљава 8 радника.

Транзитни туризам је функција мањег економског значаја, али трајног учешћа у промету. На домаку Београда, Крагујевца и од 1970. год. (са изградњом асфалтног пута Младеновац — Колари — Смедерево) и Смедерева, Кораћичка Бања је, у једнодневним кружним рутама, један од незаобилазних туристичких пунктова. Ове туре усредсређене су углавном на викенде, понајвише са београдских праваца преко Барајева и Авале. Београдска излетничка друштва, чији чланови сваког викенда одлазе у природу аутобусима, чешће организују једнодневно кружно путовање до Липовачке шуме, а затим до врха Космаја, са повратком преко Кораћичке Бање на Младеновац или Сопот.

Сем групних транзитних туриста, Кораћичку Бању у пролазу посећују и многи моторизовани туристи, такође обично о викенду, а затим приликом одржавања сталних манифестација („Слободарске свечаности Космаја“ у Сопоту од 1. до 7. јула и др.) или одласка на „Селтерс“ за киселу воду (понајвише асматици и други болесници са хроничним обољењима органа за дисање).

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Кораћичка Бања припада балнеотуристичким пунктовима који од локалних постепено прерастају у феномене регионалног значаја.

Узлазном развоју, у условима правилног друштвеног функционалног и урбаног усмеравања, веома су допринеле погодности географског положаја с размештајем на простору Младеновац, град снажног економског развоја, Космај, развијена комплексна планинска туристичка регија.

Младеновац је једини град у Србији који има своју градску и приградску бању, обе шире афирмисане и са знатним могућностима балнеотуристичког развоја. Али, док је бања „Селтерс“ потпуно урасла у градски организам Младеновца, Кораћичка Бања још није обухваћена његовом територијалном експанзијом и вероватно ће, у свом зеленом ревиру, сачувати индивидуалитет као приградско вишенаменско бањско и туристичко место са свим предностима своје локације у међуутицајима гравитационих сфера Београда и Младеновца.

Али, у приступу просторног планирања, ваља имати у виду најпре чињеницу, да је Кораћичка Бања једна од ретких бања у нашој земљи и јединствена у Србији по томе што се бањски објекти више од осам деценија снабдевају минералном водом само са једног артешког извора. Као таква, иако млабег настанка, она је најстарија „вештачка“ бања у Србији. Стога је, не само опремљење за експлоатацију сондиране бушотине, већ и истраживање и обезбеђење нових количина и резерви термоминералне воде врло нужно.

На младеновачкој страни гравитационог троугла Београд — Космај — Младеновац и суседству бање „Селтерс“, Кораћичка Бања ће и у перспективном развоју, иако планирање још није перфектурирано, потенцирати најпре своју водећу рекреативно-туристичку функцију. Њеним интензивирањем биће реализована изградња кораћичкобањског Рекреативног центра и његово повезивање са Космајем, на једној, и Рехабилитационим центром „Селтерс“, на другој страни.

У склопу Центра комплетираће се рекреациони објекти туристичке понуде. Наблизо постојећег биће изграђен базен олимпијских размера, а затим још један мањег обима. Истовремено увећаће се и капацитети термалних објеката. Ради осавремењавања здравствено-лечилишне функције, Кораћичка Бања ће балнеолошки третман координирати са Рехабилитационим центром „Селтерс“, који би обезбеђивао и здравствену заштиту болесника.

Од угоститељских објеката, који обслужују туристички промет, у данашњем хотелу наскоро прошириће се ентеријер ресторанске сале, као и тераса. Касније би био саграђен мотел који ће се повезати са постојећим хотелом у уређеној парк-шуми.

Програмирани смештајни објекти туристичке намене односе се на камп насеље. Оно ће бити подигнуто у бањском потесу наспрам пута Младеновац — Космај. За смештај посетилаца знатније ће се ангажовати домаћа радиност Кораћице, као подстицај даљем развоју сеоског туризма.

У термалногеографској регионализацији СР Србије, Кораћичка Бања припада Шумадијској балнеотермалној регији у оквиру ја-

сеничког мезотермалног подручја (у коме су и термалне зоне Стругарске, Буковичке и Паланачке Бање) и **младеновачке термалне зоне** заједно са Бањом „Селтерс“, Павловцем и другим космајским природним минералним изворима.

Напокон, **Кораћичка Бања** у генетској класификацији друштвено-историјских чинилаца бањских локалитета Србије је пример **приватне сеоске бање**, основане у предкумановској Србији, обновљене и унеколико развијене у капитализму старе Југославије, а замрле у почетном периоду нових друштвено-економских односа те затим оживљене, реобликоване и шире афирмисане средствима **градских организација социјалистичке друштвене заједнице**.

Н А П О М Е Н Е

- 1) С. М. Луковић: *Геолошко-петролошка студија Космаја* (Гласник Природњачког музеја у Београду, Сер. А, Књ. 10, Београд 1958) 22—23, 43, 69.
- 2) Н. Милојевић: *Хидрогеологија угљено-киселих вода*. Младеновачка, Паланачка и Ломничка кисела вода (Геолошки анализи Балкан. полуострва, Књ. XXXI, Београд 1964) 170, 172.
- 3) С. М. Луковић, н. д., с. 43, 60.
- 4) Исто, с. 23, 61, 106.
- 5) Уп. Н. Милојевић, Младеновачка, Паланачка и Ломничка кисела вода, с. 177.
- 6) Уп. *Геологија Србије VIII—1*, Хидрогеологија (Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошког фак. Унив. у Београду, Београд 1976) 100.
- 7) Уп. М. Костић: *Младеновачка Бања*, Прилог термалној географији СР Србије (Географски годишњак, Бр. 4, Крагујевац 1968) 5.
- 8) С. Радовановић: *О геотермском ступњу терцијарног терена код Младеновца* (Глас, Књ. LIV, први разред 19, СКА, Београд 1897) 249—251.
- 9) М. Леко: *Хемијско испитивање минералних вода у Краљ. Србији* (Споменик XXXV, први разред 5, СКА, Београд 1901) 110; М. Леко и други: *Лековите воде и климатска места у Кр. СХС* (Београд 1922) 181—182.
- 10) М. Леко, Хемијско испитивање минералних вода у Кр. Србији, с. 113; Уп. В. А. Поповић: *Српски Селтерс код Младеновца* (Београд 1906) 4.
- 11) М. Т. Леко: *Лековите воде у Србији* (Први Конгрес српских лекара и природњака 5. септембра 1904. године, Београд 1905) 4—5.
- 12) N. Dimitrijević: *Gasovi u podzemnim vodama s posebnim osvrtom na njihovo prisustvo u mineralnim vodama Srbije* (Pos. izd. Zbornika radova Rudarsko-geološkog fak. Univ. u Beogradu, Beograd 1975) 78.
- 13) V. Vujanović: *Ispitivanje sadržaja retkih metala u slanim izvorima, vodama i slatinama Bačke, Banata, okoline Beograda i Mionice kod Valjeva* (VII Kongres geologa SFRJ, Knj. III, Zagreb 1972) 585.
- 14) Уп. В. Вујановић и други: *Геохемијско-генетске карактеристике неких минералних вода Лухора и околине Љига и њихово упоређење са вулканским водама „Шумадијског типа“* (Записници Срп. геолог. друштва за 1974. годину, Београд 1975) 98—99.
- 15) *Извештај о мерењу радиоактивности воде са Кораћичке Бање у Младеновцу* (Институт за медицину рада и радиолошку заштиту „Др Драгомир Карајовић“, 03 бр. 2517/1 од 29. V 1971. год.).
- 16) Н. Димитријевић, н. д., с. 129.
- 17) Уп. Ј. Борић: *Минералне воде у НР Србији II* (Гласник Хемиског друштва, Књ. 18, св. 2, Београд 1953) 126.
- 18) С. М. Луковић, Геолошко-петролошка студија Космаја, с. 108.
- 19) Уп. Павловац („Политика“ од 8. XII 1971) 13.
- 20) М. Павловић: *Од Сингидумума до Космаја* („Политика“ од 2. II 1969) 20.

- 21) Р. Марић: *Прилози античкој историји Србије* (Старинар, Књ. III—IV 1952—1953, Београд 1955) 39, 41.
- 22) П. Петровић: *Ниш у античко доба* (Ниш 1976) 96, 116.
- 23) Р. Марић, н. н., с. 41—42.
- 24) V. Simić: *Istorijski razvoj našeg rudarstva* (Београд 1951) 9—10, 190, 192—193.
- 25) Исти: *Из скорије прошлости рударства у Србији* (Пос. изд. Завода за геолошка и геофизичка истраживања, Књ. 9, Београд 1960) 174.
- 26) Ж. Татић: *Павловац под Космајем* (Старинар, Трећа серија, Књ. III за 1924/25, Београд 1925) 3; Уп. В. Р. Петковић: *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа* (Пос. изд. САН, CLVII, Одељ. друш. наука. н. с. књ. 4, Београд 1950) 240.
- 27) Уп. Б. Бошковић: *Средњевековне цркве и манастири у централној Србији* (Археолошки споменици и налазишта у Србији II, Београд 1956) 112, 123.
- 28) В. Р. Петковић, Преглед црквених опоменика, с. 240.
- 29) N. D. Pavlović: *Despot Stefan Lazarević* (Subotica — Beograd 1968) 129, 143.
- 30) М. Роровић: *Манастир Pavlovas и Koraćici (Kosmaj)*. (Arheološki pregled 15, Beograd 1973) 126—127.
- 31) Б. М. Дробњаковић: *Космај* (Српски Етнограф. зборник XLVI, Београд 1930) 67.
- 32) В. Р. Петковић, Преглед црквених опоменика, с. 11, 145.
- 33) Б. Бошковић, Средњевековне цркве и манастири у централној Србији, с. 165—166.
- 34) М. Леко, Хемијско испитивање минералних вода у Србији, с. 110.
- 35) В. Симић: *Развој угљенокопа и угљарске привреде у Србији* (Пос. изд. САН ССС, Одељ. прир.-мат. наука, Књ. 18, Београд 1958) 234—235; Уп. М. М. Коматина: *Hydrogeologija Šumadije* (Rasprave Zavoda za geološka i geofizička istraživanja XVII, Beograd 1976) 25; D. S. Dolić: *Miocen šire oblasti Kosmaja (severna Srbija)*, (Vesnik Zavoda za geološka i geofizička istraživanja, Ser. A, Књ. XXVIII/XXXIV, Beograd 1975/1976) 39, 50.
- 36) Уп. М. М.: *Уређује се Кораћичка бања* („Политика“ од 6. IV 1962).
- 37) *Подаци Стамбеног предузећа „Младеновац“*. Архивске податке овог предузећа, за новије време, који се посебно не цитирају ставио је на употребу предусретљиво Војислав Жутић, референт, на чему се аутори и на овом месту најлепше захваљују.
- 38) М. Т. Леко и др., Лековите воде и климатска места, с. 182.
- 39) М. Živgarević: *Mladenovac, Turistički vodič* (Већеј 1961) 8.

R é s u m é

MIHAJLO KOSTIĆ
DRAGOLJUB MILANOVIĆ

KORAĆIČKA BANJA

Une contribution à l'étude des localités balnéo-touristiques

Koraćička Banja est une localité balnéaire et touristique au piedmont de la montagne de Kosmaj (628 m), dans la Šumadija du Nord. Elle est éloignée de 2,5 km de la ville de Mladenovac et de 58 km de Belgrade.

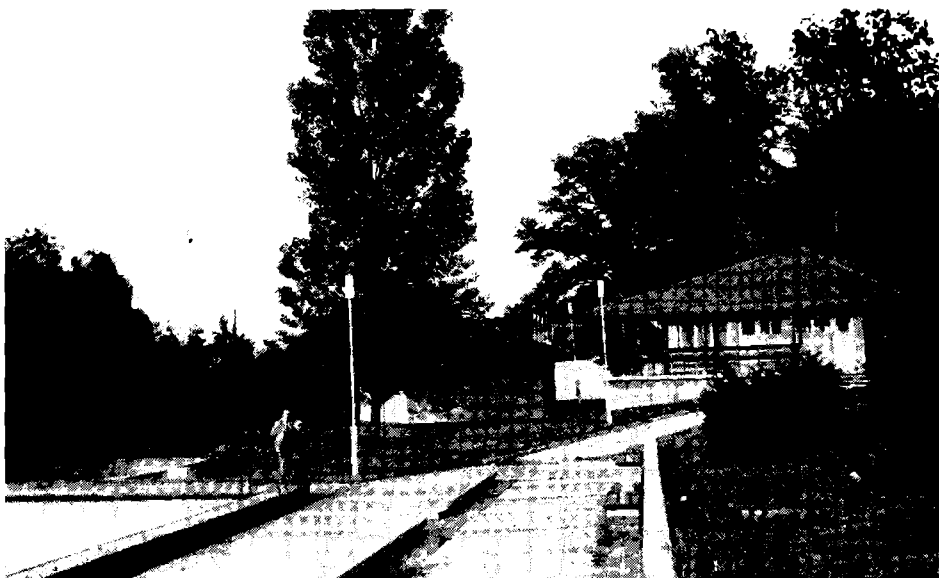
L'eau minérale a été découverte en 1895 lors du forage du puits artésien en vue de la prospection du charbon. Elle s'écoule de plusieurs nappes artésiennes, de 207 m de profondeur. L'eau de ces hypothermes (environ 25°C) est hydrocarbonatée — chlorurée — alcaline. La station appartient au tourisme sanitaire libre et elle est utilisée surtout pour le traitement des rhumatismes, des maladies de l'estomac et des maladies chroniques des organes respiratoires.

La genèse balnéo-touristique est caractérisée par trois étapes de l'évolution. Dans la première (1896—1912) la station de Koracička Banja était un établissement de bains primitif, de caractère rural, aux fonctions sanitaires et hygiéniques. Dans la seconde étape (1920—1947), par la construction de l'établissement de bains thermal et de la piscine récréative pour les enfants, se manifeste la fonctions récréative et touristique qui, dans la troisième période (depuis 1947 jusqu'à l'heure actuelle) devient la fonction principale du complexe balnéo-touristique. Ce complexe est formé: de deux établissements de bains thermaux de moindres dimensions, trois piscines récréatives à ciel ouvert, le bâtiment central, la fontaine d'où l'eau minérale jaillit librement, l'hôtel-restaurant, le camping, le parc-forêt et les terrains pour les sports. Dans la période socialiste, grâce à l'édification sociale et à l'urbanisation, Koracička Banja est devenue un lieu de villégiature attrayant, un lieu d'excursion et un lieu de transit touristique, tout en conservant également sa fonction balnéologique.

Par l'édification de grandes perspectives et le façonnement urbain moderne, Koracička Banja se transformera entièrement d'un point balnéotouristique d'importance locale en un phénomène d'importance régionale.

Dans la classification génétique des facteurs socio-historiques des localités balnéaires de la Serbie, cette station offre un exemple de la station balnéaire rurale privée, établie vers la fin du XIXe siècle, renouée et, dans une certaine mesure, développée dans le capitalisme de l'ancienne Yougoslavie, tombée en léthargie dans la période initiale de nouveaux rapports socio-économiques, puis ranimée, reformée et affirmée dans une plus vaste mesure par les moyens des organisations socialistes urbaines de la communauté sociale.

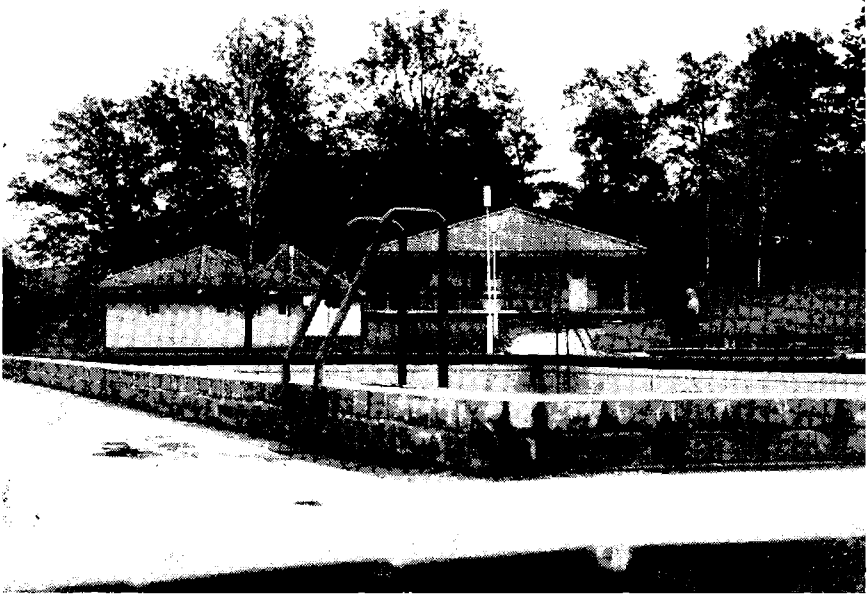
ТАБ. 1

Фот. 1. — Термално-рекреативни комплекс Кораћичке Бање (Снимљено: 4. VI 1977.)

Фот. 2. — Термална купатила у Кораћичкој Бањи. У средњем плану, испред купатила, чесма са самоизгивајућом термоминералном водом (Снимљено: 25. X 1975.)

Фот. 3. — Велики отворени рекреациони базен у Кораћичкој Бањи
(Снимљено: 25. X 1975.)

Фот. 4. — Хотел-ресторан у Кораћичкој Бањи. У десном плану стогодишњи
храст (Снимљено: 4. VI 1977.)